

ה נ ס י ג ה

רשמים ממלחמת האזרחים בספרד מאת הקפיטן וינסנט אונרה
(מי ששירת בבריגדות הבין-לאומיות), כפי שסיפר אותם ללויטננט
הונס מיזל (מחיל-הרגלים הימי של ארצות-הברית).*

הבשורה על לכידת פירואל באה עלינו כהפתעה נמורה ועוררה בלב ספרד „הלזליסמית“
תרועת שמחה. בכל מקום הודבקו מודעות ענקיות המבשרות את דבר הנצחון. ביתוד שמחנו אנתנו
הזרים, באשר סברנו כי פירואל נכבשה ללא עזרת הבריגדה הבין-לאומית שהיתה שרויה עדיין ברורבה;
סוף-סוף, חשבתי, הגיע אימון הצבא הספרדי עד למידה כזו, שמסוגל היה לערוך התקפה מצוינת כל-כך,
הן לפי תכניתה והן לפי ביצועה, מבלי להשתמש בותיקי-הצבא של הבריגדה הבין-לאומית כמו בתרים
לכל פורענות. מפנה זה של המאורעות הביא בלבי את האמונה כי יום הנצחון איננו רחוק ביותר. רק
מקץ שבועות אחדים התחילו להגיע אלינו הידיעות, שהבריגדה היתה שותפת לפעולה זו, וגם נשאה
אבדות, — אבדות קשות, לפי מה שסיפר לי מכר אחד.

בלילה אחד, קר להתריד, נקראתי על ידי חייל-תורן אל חדר המיור. הצדעתי ונתבקשתי על ידי
ג'והנסון לשבת.

„וינסנט“, פתח, „אני סומך עליך מאוד. יש בדעתי לשלוח אותך כמפקד לתבורה הבאה
העומדת לצאת לחזית. ה כל הולכים.“
„הכל?“, תורת.

„כן. אנוס אני לשלוח כל איש אשר יצלה לפעולה. אף אני בעצמי רציתי ללכת. אלא שהמפקדה
באלבסקה מאנה להטות אוון לבקשתי.“

זו היתה בשבילי הודעה חשובה. ראיתי בזה את לאמון המלא הניתן בי ולאחריות הכבדה
שמטילים עלי. לפי שעמדנו לצאת מקץ ימים מועטים, מהרתי להביא את עניני בסדר. יום אחד אחר
הצהרים הגיעה הפקודה. שמונה מאות איש עמדו לצאת, ונתוץ היה לתלק אותם לשבע פלוגות. תחילה
צעדו האנשים אל בית-הכניסה, ושם פנה אליהם ג'והנסון בנאום.

מבית-הכניסה צעדנו בסדר נאה אל מכוניות-המשא. גא מאד הייתי על אנשי, אשר רבים מהם
הכרתי מקרוב. הרגשתי כי חבר בתורים אלה הוא הצבא. המאומן ביותר מכל אשר ראיתי בספרד, וזו
היתה היתדה הגדולה ביותר אשר זכיתי לעמוד בראשה. אדיר הפצי היה, כי האנשים האלה יורשו
להיות יחד ולהלחם יחד, תחת לפרד אותם לפי לאומיותם, כפי שנהגו עד עכשו בכל היתידות שנשלחו
לחזית. אולם תקותי לא באה.

באלבסקה צווינו לעלות מיד אל קרונות-משא שתיכו בתחנה. הרכבת הרתיעה וזזה. האנשים
שרו והתלוצצו ברות טובה מאוד. בקרוב הגענו לנלנסיה, וכאן נעשו כל המאמצים להשתמש מעין
האווירונים של האויב. האנשים הוזהרו שלא לעורר רעש על יד התחנות ולהכניס את זרועותיהם
וראשיהם פנימה, שלא ירגישו בהם טייסים אויבים, או צופים-מרגלים מעל הקרקע. אנשי ולנסיה ספרו

* רבות המסקנות החברתיות והצבאיות העולות מן הדברים שמספר הקפיטן אונרה לפי תומו, וכדאי הדבר
שחוגי-קוראינו יתנו דעתם עליהן. הרשימה תורגמה מן הירחון האמריקני — „The Marine Corps Gazette“.

לנו כי לפני חצי שעה הופצצה העיר. אחרי כן, כשהגענו לראוס, שמענו שוב אותו דבר: גם כאן עוד מעט ושימשנו מטרה לאוירונים.

מתוך למורה הגופני הקשה ולקור עברה עלינו הנסיעה ללא מאורעות, ומקץ שלושה ימים לצאתנו את אלבסטה הגענו לאלקניו. החורף הארגוני חדר לעצמותינו. קידם את פנינו המיור גליאני, איטלקי מגודל-זקן שסופת אל מטה הבריגדה ה-15. הוא חזר זה עתה ממסע תעמולה על פני ארצות-הברית, ועדיין היה לבוש תמיד בכל הדרת התפארת הצבאית. „אני שמח לראות פניך, אנגרה“, אמר בלשונו האנגלית הצחה, „וגם אותך, פרקר“, הוסיף בפנותו אל הקומיסר הפוליטי שלי. „הבריגדה נמצאת באליאנה, ואני נתתי הוראות להביא את האנשים האלה לאלקוריוה; שם נעשו כל ההכנות הדרושות בשבילם“.

מיד יצאנו לדרך. הבטליון היה צועד, במרחקים של מאה ירד בין כיתה לכיתה, בהשגרו מפני התקפת-אוירונים. שלוש או ארבע פעמים תוך כדי מסע זה נשמעה אזעקה מפני אוירונים, אולם לא הותקפנו אף פעם אחת, אם כי הראות מעל ראשינו היתה מצוינת. האנשים התנהגו להפליא. לקול הצפצוף הראשון היו חומקים לשני עברי הדרך ושוכבים שם בין שיחיהורדים. קשה היה להשגיח בהם במקום-סתרם, אלא אם כן נמצא האוירון מעליהם ממש.

ברדת הלילה הגענו לקסלסרס. שם מצאנו את אנשי המטבת שלנו, אשר שלחנו לפנינו, שקועים בוונות קשה עם איזה קפימן גרמני. איש משני הצדדים לא הבין את שפת רעהו. נראה היה, שהגרמני ממאן להשאיל לנו את כלי המטבת, שהוא צבר לו, ובלעדיהם לא יכולנו לבשל לנו את ארוחת הערב. לבסוף באנו לידי הסכם: הצענו, בפשטות, לבשל גם בשביל אנשיו, וכל האנשים קיבלו מוון ולינת-לילה. בערב הבא הופיעו הקרוגות, ואנחנו הצטופפנו עליהם מחמת הקור הנוקב. מקץ שעה הגענו לאלקוריוה. בתדר-האוכל של הקצינים הסביר גליאני את פעולותיה האחרונות של הבריגדה.

הבריגדה ה-15 היתה חלק מ„צבא-התמרון המזרחי“. ליד פירואל, — הסביר גליאני — הוטלה הדיוויזיה ה-35, ובכללה גם הבריגדה שלנו, לתוך פירצה, כדי לעצור בעד התקפה-נגדית עזה של המורדים, שפאטאה בממאטא-השמר כל דבר שעמד בפניה. הבריגדה החזיקה מעמד בעקשנות, על אף הרעשת-התותחים האיומה ביותר, שכמותה לא ידעו צבאותינו עד אז. הארפילריה החדשה של המורדים פעלה להפליא, וכל איש מאתנו חשב בודאות שאנשיה הם גרמנים. דיקנותם היתה שמנית. מימינה של הבריגדה ה-15, הובקעו שתי בריגדות של צבא-פירוניס ספרדי, והן עזבו את השדה כשהוא זרוע רובים ציכיים ומכונות-יריה חדשים לגמרי. חיל-פרשים של האויב השתער לתוך הפירצה, שנתהוהה עם נסיגת שתי הבריגדות הללו, והתקיף את גדוד מקנוי-פיינו*, מאגפו הימני, וקרוב היה לקחת בשבי את המטה של הגדוד. לבסוף לא היתה עוד כל ברירה אלא לסגת מן העמדות האלה, באין אפשרות להחזיק בהן, והבריגדה יצאה למנוחה. אחר-כך באה התקפת-לילה באליאנה, שהיתה מוצלחת מאוד בשביל הבריגדה שלנו. ביחוד הצליחו הפפינאים, שהפתיעו את המורדים בשנתם ולקחו בשבי רבים מהם.

כאמור היתה שרויה עכשו הבריגדה במנוחה, במרחק לא רב מאחורי קו-החזית. לאחר כמה ימים של במלה יחסית באלקוריוה, בקר אותנו הקולוגל קופיק. הוא קיבל עכשו תופשה, שהיה ראוי לה בצדק גמור. בשיחה של שעתים ספר לנו בסגנון הדיקני הרגיל, המיוחד לכל הקצינים הרוסים, על פרטי כל הפעולות שבהן השתתפה הבריגדה. בסוף השיחה קרא אותי גליאני הצדה ואמר: „אני שולח עמך את רוב הקצינים ואת כל האנשים, חוץ משלש-מאות שאני משאיר כאן!“ שוב נדחקנו לתוך מכוניות-משא, ופנינו מועדות אל הבריגדה. אולם משהתקרבונו אל אליאנה, מצאנו כי הדרך נתונה באש ואין לעבור בה. קצין המטה של הבריגדה הודיענו כי הבריגדה נמצאת בפואקלה די ולורדה, מרחק של עשרה קילומטרים, בערך, מאליאנה. בכך פנינו מיד לעבר העיר הזאת.

* בטליון קנדי שנקרא על שם שני אנשי קנדה פפינו ומקנוי. — המ'.

משהגענו למקום התיצבתי מיד במטה הבריגדה. המיור מרימן, ראש המטה, חלק את האנשים קבוצות, קבוצות, לפי לאומיותם—אנגלים, קנדים, אמריקנים וספרדים—ושלת אותן אל הבטליונים הלאומיים שלהן, שהיו מסותרים בערוצי הנחלים. אני הוצנתי לפני מפקד הבריגדה הזמני שלנו, איש רוסי בשם ניקולייב, אשר לא הבין אף הנה אחד בלשון האנגלית. הוא ומרימן שוחחו זמן מה. אחרי כן פנה מרימן אלי.

„בכן, וינסה“, הכריו, „הַעֲלִי לדרגת קפיטן! לפי שעה תהיה מצורף לבטליון, הפּיִנְאִים־המקנויים“. התיצבתי לפני מפקד הבטליון הקנדי, והוא מינה אותי, לפי שעה, למפקד הפלוגה החדשה, המורכבת ברובה מאנשים חדשים שהגיעו זה לא כבר מפרוונזה. מפקד הבטליון, איש בריטי בשם ססיל סמית, היה רגיל להכנס בשיתה עמדי. פעמים היה מדבר נְעוּת על חבר הקצינים בבריגדה, והיה עומד במיוחד על חוסר קצינים קנדיים. „למה“, היה שואל, „לא דאגתם להכשרת קצינים קנדיים, ועלי למנות תמיד קצינים אמריקנים לפקד על פלוגות קנדיות?“

„ניסינו להכשירם“, ענית, „ואולם אין הם רוצים לשאת באחריות. רבים סרבו לבקר בבית-הספר לקצינים“.

„אך זאת אדע“, הוסיף, „שהקנדים—ואף אני בתוכם—מתחילים לרגו על העובדה, שכאילו הכל מתנהל ע"י יהודים“.

לפי שעה נראה היה כי שקט בחזית. קציני הבריגדה וחייליה, חוץ מן האנשים אשר באו עמדי, היו מדולדלים. הפנים הזועפים, מגודלי הזקן, היו מעידים היטב על המתיתות שהיו שרויים בה במשך שבועות רצופים. כל אחד דבר בגעגועים על המנוחה.

ממקום עמדתנו בקו־הרובה יכולנו לשמוע את ההמולה הרחוקה של הארטילריה וקול התפרצויות מקריות של אש מכונות־יריה ורובים. פעם־פעמים הריצו אותנו כוחות־התעופה של האויב לתפש מחסה, בחפירות שלנו, אולם הם לא גרמו אלא נזק מועט.

לבסוף צווינו שוב לעלות אל מכוניות־המשא הנצחיות; דומה היה שאיש אינו יודע, אם לחזית אנו גשלים, או למנוחה. עברנו דרך אלקוריוזה. מפציץ גדול ושחור חג מעל ראשינו. מחשש התקפה עזבנו כמה פעמים את המכוניות וחשנו לשדות הפתוחים; אולם כל פעם הוסיף האוירון רק לחג ולהתבונן.

אנשי העיר היו אחוזים אימה; שבוע לפני כן הופצצו קשה. ראיתי כי בדרך בין אלקוריוזה והיג'אר נהפכה מכונית אחת שלנו, עמוסת־תמושת, ושלושה מאנשיה נפצעו קשה. אימת המפציץ היתה על הנהג, עצביו היו מוועזעים עד היסוד, והוא רעד כעלה נידף. לא ידעתי או מה היתה כונת האוירון, אבל עכשו ברור לי כי עסוק היה או בצילום העמק, כדי להכשיר את הקרקע בשביל זרם הכוחות העצומים המשתערים להתקפה איומה, שעתידה היתה להתחולל כאן בעוד ימים מספר.

היום השני של תקופת „מנוחתנו“ הצטיין בפעולה רבה באויר. מדי שעה בשעה, כמעט, היו מפציצי המורדים ומפוס־הקרב שלהם מכסים את עין השמים, וממקום עמדתנו יכולנו לשמוע היטב את קול ההרעשה והפרפור האיומים. במשך שבועיים לא ראינו אף מסוס אחד של הרפובליקנים. האויר היה נתון, ללא ערעור, בידי המורדים; והיתה זו עובדה, שהשפעתה על רוח־הצבא היתה רעה ביותר.

האוירונים התחילו להרגיז את עצבינו כהוגן; וודאי שלא נחה דעתנו ביותר, בראותנו פתאום, כי עשרים מהם שטפו־עברו על פני מקום־מבואנו, כשהם צוללים ויורדים עלינו, ומכונות־היריה שלהם מטרפות בשמי־ספרד הבהירים. צלצל הפלפון ממטה הבריגדה. „האם ההפצצה והיריות הן בסביבתכם?“—שאל מרימן. „רק בחלקן“, ענה ססיל סמית. „אולם נדמה לי, כי פעילותם איומה ביותר ממולנו, במקום עמדת הבריגדה ה־95. אין אני יכול לתפוס, מה מתרחש כאן. אולי יש לכם איזו ידיעה בנידון זה?“

אחרי כן באה שיחה ארוכה, שלא הגיעה לאוזני. אותו זמן היה מהלך ומטרפר זרם מתמיד של עגלות־משא ריקות, שנישא במהירות מפורפת בתורה מן החזית. לא ראינו בזה שום דבר בלתי

רגיל, עד שהרגשנו בקבוצות אנשים מדולדלים ועיפים שהתחילו להסתנן לבין שורותינו, מקצתם בלי נשק. סמית תלה את השפופרת ונגש לדבר אלי. והנה ראה את המשתמשים הללו. „מה לעזאזל מתהוה כאן? לך, וינסנפ, וחקור בדבר!“

עצרתי סרג'נט שבא בדרך. „מאיו בריגדה אתה?“

„הבריגדה ה־95“, ענה.

„לשם מה אתם באים הנה, לעורף?“

„הפשיסטים הבקיעו את החזית! הקצינים שלנו נעלמו, ואני אמרתי בלבי: אלך לעורף ואודיע.“

סמית ניתר ממקומו. „עצור כל איש הבא בדרך, וירה בכל קצין העוזב את החזית! אלה הן פקודות הבריגדה!“ הוא אחז בידי. „וינסנפ“, אמר, „שלח נא חלק מפלוגתך אל הכביש, לעצור כל קרון הבא בדרך זו. חלק אחר מפלוגתך תשלח לאנפנו הימני, וצו על האנשים שם לעצור כל צבא שינסה לסגת־אחור בדרך השדות. לאחר שתסדר את הדברים האלה, שוב אלי — יש לי דבר אליך!“

כשתורתי מצאתי את סמיל סמית ואת כל קציני הבטליון מכונסים בחצי עיגול. אנשי המלפון היו עסוקים בגלילת החוטים, כהקדמה לעויבת המקום. סמית אמר לי בלחש: „חתונה כדבעי“. יכולתי להרגיש את החרדה בקור־רוחו החיצוני. „כל החזית הארורה התפוררה כבנין של קלפים! קציני הבריגדה ה־143 עזבו את פיקודם, והבריגדה נסוגה לאחור. חלק מן הבריגדה ה־95 עדיין מתויק בתפירותיו ליד אַזווארה. עלינו לתק אותם מיד. אתה תתן מאתים כדורים לכל רובאי וחמשה רמונייד לגנש. פלוגתך תהיה בתלויץ. משתגיע לאזווארה תמצא לך עמדת־התגוננות מובה ותחכה לשארית הבטליון. השתדל להגיע שמה במהירות האפשרית. גלך איפוא!“

ביך־רגע תפסתי את כל חומר המצב. הכרתי היטב את סמיל־סמית. מעולם לא הפריז. מקץ תמשה־עשר רגע היו אנשי מעוזים במכוניות־משא, שטרפרו בדרך העולה לאזווארה, וכל אורותיהן כבויים. ומשם, מאזווארה, נהרו ובאו אכרים — בעגלות, על גבי פרדות וברגל, — נושאים עמם צרורות מפלמלים עלזבים. היה זה מראה מרגי ומבהיל. אם פנשתי היילים הייתי עוצר אותם ומכריחם לשוב. עיפים היו, נבוכים ומפוחדים, ולשמע הפקודה היו הופכים פניהם דומם לאחור, לעבר החזית. דומה, תשושים היו ביותר, משישימו לב לאשר נעשה בהם.

ואותנו, היושבים במכוניות־המשא, תקף איזה רגש של שכרון־למחצה. היתה זו שאיפה, להכנס לפעולה ולהוכיח שוב כי הבריגדה הביך־לאומית ה־15 יכולה לעמוד בכל מצב שהוא. בדומית־הבלהה של הלילה הגענו לקצות אזווארה, ומיד קבענו לנו עמדות־הגנה. העיר עצמה, העוובה כולה מתושביה, נראתה כתלום־זועה. אף כלב נידח לא נמצא כאן, שיקדם פנינו בנבחתו.

מקץ רגעים מספר הגיע סמיל־סמית במכונית. אני עליתי אליו, ויחד נסענו למעון המפקדה. זו נמצאה במערה גדולה, בצדו של הר. נגשנו אל הקולונל המפקד על הדיוויזיה. הצדעתי ואמרתי: „אנחנו חלק מן הבריגדה ה־15, ונשלחנו הנה לחזק את צבאותיך; היכן נוכל למצוא אותם?“ הקולונל דרש מפה, וזו נפרשה לפניו על ידי קצין אתר, שהיה אק־לשרתו „הם נמצאים על הרמות האלה.“

„מהו בדיוק, המצב בשעה זו?“ בחן אותו סמית.

„בכן, עומדים שם שני בפליונים מן הבריגדה ה־95, ובטליון אחד משל ה־143 נמצא למעלה, לפניהם; שני בפליונים הוקפו ולוקחו בשבי.“

„ומה כאן, מימין?“ — תקרתי.

„אינני יודע.“

„ולשמאלנו?“ — תהיתי.

„בערך במרחק של שלושים קילומטר משם נמצא חיל־הקורפוס ה־14.“

„ושום צבא בתוך אין?“ — שאל סמית.

„אין.“

„אל אלהים!“ — מלמלנו שנינו.

הצדענו ויצאנו דומם. מיד הפנינו את צבאותינו לעבר הכביש, ופנינו אל החזית המעורפלת, והפלוגה שלי בראש. היה קר, ושקט בלתי נעים שרר מסביב. הבטליון הספרדי ה־24 הדביקנו והצטרף אלינו מעורפנו. במרחק של קילומטר, בערך, ממול העיר מצאנו את הפירות הבריגדה ה־95. שלית, רוכב־אופנוע, חש אלינו, נושא אגרת למסיל־סמית, כי ימהר מיד אל מטה הבריגדה. ראיתי את התותחים האנטי־טנקיים שלנו פונים לאחור.

„לאן אתם הולכים?“ — שאלתי את אחד התותחנים.

„קבלנו פקודה לפנות חזרה אל הבריגדה.“

„ומה לעזאזל, ישמש לנו במקום ארטילריה?“

האיש משך בכתפיו. סמית נסע במכוניתו, וסגנו, קפיטן פיני צעיר בשם מאקלה, הכניס את הבטליון לתעלה סמוכה. הכל שכבו לנוח, ועד מהרה היו רוב אנשינו ישנים.

קרוב לשלוש שעות אחרי חצות חזר סמית וכינס את כל הקצינים יחד. הוא אמר: „אנו נשאר כאן ונעזור להחזיק בעיר. בינתיים מתקבצת שארית הבריגדה בקלצ'יקה. אין אתנו כל ארטילריה. זרק ששה אתים לכל הבטליון. לפנינו שלש שעות לחפירה, והסיכויים הם, מזהירים ביותר! עלינו לגשת מיד אל המלאכה ולעשות ככל אשר בידנו לעשות, כי בשבע יופיעו הצפרים הללו ויטילו בנו את כל מטענם. אל גשלה בשוא את נפשנו!“

מיד תפסנו עמדות משמאל לבריגדה ה־95, בגובה של 800 מטר ממול העיר. על הגבעות האלה עמד מנזר עזוב, ששביל נפתל הוליך אליו. אני ערכתי את הפלוגה שלי במרחק של כמה מאות ירדים משמאל למנזר, וקבעתי קו־הגנה מעוגל־למחצה אשר קצוותיו נמו אחורנית. האנשים נגשו לחפור בהתעוררות בהשתמשם בכל אשר בידם, בקובעים, בסכינים, בכפות, ובכל דבר שהוא, שיש בו כדי להקים מחסה עפר גסוך, להגן עלינו מפני הפלדה המעופפת, אשר תשתער עלינו בעוד כמה שעות. עשיתי מאמצים נואשים למצוא מעדרים ואתים, וקללתי קללות גמרצות את הסדרים המרושלים, אשר בעמים נשארנו בשעה כזו ללא כלים חיוניים אלה.

השחר מצא אותנו עסוקים בחפירה ומתכים להתקפה העלולה לבוא בכל רגע.

ולא ארך הזמן עד שבאה. בתשע בבוקר הופרעה הדממה מקול המולה כבדה של תותחים. מעל ראשינו הופיעה תימרת־עשן שחרחררת: כדור־מבחן לקביעת המָן. עוד שלש „חתיכות“ נפלו לפנינו, ושלשה פגזים צרחו מעל ראשינו. אש של רובים ומקלעים התחילה ממולנו. מתוך החפירות שלנו מרפרו יריות לעבר המורדים, שאפשר היה לראותם בהתקדמם לקראתנו. אש הארטילריה של האויב כבדה ורבחה, והפגזים התחילו לפגוע ברכס־ההר, בלויית אותה שריקת־זוועה המבשרת את ההתפוצצות. כיוון האש היה מדויק מאד. אני התכוצתי בחפירתי הנמוכה.

ס־ס־ס־יש — בום! פגז אחד נפל במרחק עשרים רגל ממאורת־השועל שלי וכיסני בעפר. ומיד חזר ובא הדבר שלוש פעמים, בזו אחר זו. יבבת הזעם של הכדורים מעל הראש הלכה ועצמה, ודומה היה כאילו מאות דבורים שואפות־נקם הומות בדרך אל עורפנו.

והנה בא רץ, כל עוד נשמתו באפו: „הצופים מודיעים כי הללו מנסים לעקוף אותנו משמאלנו!“ אני צעקתי באזנו: „רד למטה ואמור לכיתה השלישית, כי התפור מיד על פני הנבעות הקטנות האלה אשר משמאלנו — מהר!“ הוא נעלם במרוצה. אני הייתי נסער ברוחי. אם הם יצליחו לעקוף את אנפנו, הרי נהיה מוקפים ומנותקים מן הדרך האחת לנסינה, זה ראש־הגשר היחיד שעל פני הנהר.

פתאום הופיעה סיעה שלמה של אוירונים. תותחי האויב סימנו את עמדותינו על ידי תמרות עשן שחור שרתפו מעלינו, והמטוסים התחילו בפעולתם הקטלנית. הפצצות התחילו להתפוצץ מסביב לנו, ואני כבשתי את פני בקרקע. עם כל פצצה שהתפוצצה רעדה האדמה, והאוויר היה מלא רסיס־פלדה הומים וגושי־עפר. אחרי־כן שינו האוירונים את המבנה שלהם, חגו בדמות טבעת רצופה והצליפו באש

מכונות-היריה על פני עמדותינו. כל מטוס ומטוס היה צונה ויורד ממה-טמה, וממטיר כדורי-פלדה עלינו, המופלים ללא כל מגן מפני התקפתם האכזרית. שלוש פעמים חגו כך מעל ראשינו. משהתחילו המטוסים בצלילתם פתחו כל מכונות היריה שלהם באש עלינו. הם באו בזה אחר זה, מטוס אחר מטוס. הכדורים שהומטרו על עמדותינו התיוזו למעלה גושי-עפר קטנים.

הצלפה קשה זו נמשכה חצי שעה, ובשעת מעשה היו המטוסים מנמיכים כל-כך למוס, עד שיכולנו לראות את פני המייסים. אחרי-כן הסתדרו בצורת V, ואני פלמתי אגחת-רוחה, כי האמנתי שעומדים הם להסתלק. אולם הם חגו ועברו שוב על פני עמדותינו, בפזרם עלינו פצצות קטנות, כל אחת בת עשר ליטרות, — פצצות למאות. המקום נהפך לגיהנום — דומה היה שהאדמה כולה ניתרת למעלה.

קמצתי אגרופי בכוח רב כל-כך, עד כי תשתי כאב בכתפי. פעם בפעם נכבשו פני בקרקע, ואני התפללתי בלבבי, שקובע הפלדה יעמוד לי, איך-שהוא, לישועתי. ועם זה מוכן הייתי כל רגע להרגיש את הפלדה המרסקת, בפלחה את בשרי. לאחר כל התפוצצות התפלאתי לראות שעדיין לא נפגעתי. מתוך הרהור מעורפל תמה הייתי, אם ישאר איש מאתנו בחיים לאחר הפצצת-אימים זו. ואחרי כן עלה בקרבי, לאט-לאט, הזעם, על אותה הרשלנות שבקציה נעובנו ללא ארטילריה, או ללא כוח אנטי-מטוסי אשר יתמכו בנו כדי שנוכל לעמוד בפני המהלומות המכריעות.

בזמן הרעשה זו מן השמים פסקו, למעשה, היריות של הרובים ומכונות-היריה משני הצדדים. אולם משהתחילו האוירונים לחוג על מנת להסתלק, התלקחה האש בזעם מתודש. ראיתי את המורדים מזנקים בהשתערות מלוכדת לעבר העמדה שלנו. תייל-רץ שמהיר לעברי, כפוף כולו, צנח במסלולו כשור עקוד. אולם גל התקפת המורדים נרעד לבסוף ונשבר.

הצלחנו לעצור אותם, באיזה אופן שהוא. שוב התחילה הארטילריה את מחול-השמן שלה על פני גבעתנו. האויר היה מלא מהמית פגזים בני שלושה אינצ'ים ורסיסי שרפנלים. הם היו מכוונים בעיקר אל מגדל-הפעמונים של המנזר, אשר משם המטירה אחת ממכונות היריה שלנו אש חזקה אל תפירות האויב. הפגזים פגעו במטרות, בהעיפם ענני-אבק למעלה, אולם מכונת-היריה הוסיפה לפרטר בעוז. ראיתי את אנשי העזרה הראשונה חשים אל הבנין, להוציא משם גויות מרוסקות, שרידי אנשים-לשעבר. מסביב למאורתי הנמוכה התנפצו פגזים בלי-הרף, ונמנעה ממני האפשרות להתבונן. צויתי להזיז את עמדת-הפיקוד כדי חמשים ירד לאחור. אש כבדה נראתה באנפנו השמאלי, ואני נאנחתי אגחת-רוחה, בראותי את פלוגתנו הראשונה, שנעלמה מעיני, חשה עכשו במבנה-קרוב לעבר האגף שלנו השרוי בסכנה. אנשי הפלוגה שטפו ועלו ברכס על פני אנשינו. אולם המורדים זעו ונסוגו עוד לפני התקפה זו. אנשי העזרה הראשונה גהרו אל בית-החולים הארעי שלנו, נושאים עמם פצועים ומתים. ואולם עכשו לא היה כמעט כל ספק בלבנו, שעמוד געמוד בפני המורדים. במשך שלוש שעות שלחו ברד-פצצות אל עמדותינו, ואוירוניהם הפציצו והצליפו בנו, וכל כוח אנטי-מטוסי לא המרידם. התיל הרגלי שלהם התקיף אותנו שלוש פעמים, ובכל זאת לא היה בכוחו לגרש אותנו מעמדותינו. וזה על אף העובדה, שכל תמיכה של ארטילריה או של אוירונים לא היתה לנו. גל של גאווה הציפנו. המירונים שלנו התנהגו כחיילים ותיקים, בכל קור-הרוח והדיקנות הנמרצת של צבא מובהק. אכן, בשעת-משבר נתגלה אימונם הטוב.

אם כי האבידות שגרמו לנו ההפצצות והיריות היו פעוטות להפליא, עשו, בכל זאת, רושם בולט על צבאנו העייף ונפול-השינה. מתחת-עצביהם הגיעה עד קצה-גבולה. בזמן שהאוירונים המתבלים הנמיכו-טוס, יכולתי לשמוע את מכונת-היריה אשר במגדל מצליפה אש עליהם — רט-רט-רט-טט; אולם מטרה כזו, מהירת-תגועה, הריהי משתממת על נקלה, והדבר עלול היה להוציא אותנו מגדרנו. על אף הפצצות הניתכות עלינו והכדורים מן האוירונים הצוללים, היו בנו אנשים, שיצרם הסיתם לעתים להודקף במלוא קומתם באמצע ההתקפה ולקמץ אגרופים כלפי האוירונים הנוהמים. אל נא תבקש ממני לבאר לך את הדבר. בזאם של האוירונים עשה תמיד רושם מופלא. הפסקת-אש מדהימה חלה מיד, הן מצד זה והן מצד זה, ודממה השתררה, שהופרעה רק על ידי מלמול קללות והמית מנועים. דומה היה, כאילו כל

הנוף סביב עזר את נשימתו. האוירונים היו מתקרבים, משתערים פתאום, והאויר היה מתמלא חמת מנועים וזעפים ופירטור מכונות-יריה, מעורבים בנהמת-שאל של פצצות מתפוצצות. ויש אשר קול צעקה או אנקה מפי איזה קרבן אומלל עלה לאזנינו הדוויות, בהיותנו דבוקים אל בורותינו העלובים.

לבסוף הגיע הלילה המבורך, ועמו גם ההפסקה הצפויה-מראש לענויים אלה השלוחים מן האויר; גם הקרב על פני הקרקע הלך ונחלש בהדרגה. לב אגשי היה טוב עליהם, בערך, ורוחם נכונה. רבים שוחחו על אומץ-לבו של הספרדי הממונה על מכונת-היריה במגדל הפעמונים של המגור, שלא פסק כל היום מזרוע אש מְכֵלָה, אף כי האויב השתדל להשתיק אותו, ככל אשר יכול. כמה פעמים כבר סבורים היינו כי הושתק, ופתאום היה מפר כדורים מעלה ענך-אבק מסביב לחלון המגור, ולעומתו היה עונה, כמעודד, הקירטור הנועז של מכונת-היריה מן המגדל.

סרתי אל מטה הבפליון, למסור דין וחשבון לססיל-סמית.

„שמעתי כי נפגעת בעכווך!“ — קדם את פני בברכה.

„אמנם כן“, אמרתי. „אבל לא היתה זו אלא שריטה בריס-סלע“. הרגשתי כאב קל במקום מסוים.

„שב, אפוא“, ביקש ממני. „שמע-נא, ויגסה, אם נשאר כאן הלילה, הרי עד הבוקר נהיה מוקפים

לגמרי. קח את השפופרת והסבר את המצב למטה הבריגדה“.

עשיתי כן. „אם לא נקבל כוחות מילואים לפני חצות, כי אז לפנינו רק ברירה אחת שבהגיון—

לסנת מכאן אל עבר הנהר השני; שאם לא נעשה כן, לא יוכלו גם הסנקים, גם הצבא להושיענו,

אתרי שהגשר יפול בידי המורדים!“

מטה-הבריגדה התישב בדעתו. אחרי-כן באה התשובה: „לא ידענו כי המצב רע כל-כך. על כן

עשו את אשר תחשבו לנכון“.

בשתיים לאחר חצות עברנו בהצלחה את הנהר, וערכנו את כל צבאותינו בגבעות החוף אשר

מעבר מזה. משהוצאנו את הדבר אל הפועל, בקשתי יחד עם שמי מקום לישון, ובחרנו במערה סמוכה

ששימשה מקלמ לנויר זקן ובלה. מקץ רגע נפלה עלינו תרדמה כבדה.

רעם תותחים העיר אותי. השתי לפתח, ומצאתי כי השמש עומדת כבר במרומי השמים. הוצאתי

ראשי בחפזון, והנה ניתך ברד כדורים של מכונות-יריה על פתח המערה. אכן היתה זו קבלת-פנים נאה,

לכל הרוחות! בחפזי למצוא מקום-לינה, לא נתתי לבי לכיוון הפתח של המערה, שהיה צופה פני האויב.

איך אוכל לצאת מכאן? התלמנו לזנק ולהתפרץ דרך האש, ויהי-מה. — וכן עשינו.

סיפסתי ועליתי אל ראש הגבעה, אשר שם השארתי אמש את אנשי, ולתמהוני מצאתי כי המקום

געזב. איש לא נמצא שם. מוזר הדבר, חשבתי, — לאן הלכו? פנו שהתבקע מעל ראשי אלצני לחמוק

אל המדרון אשר מאתורי.

פניתי חזרה למקום שם נמצא מטה-הבפליון, והייתי משתמח ארצה כל פעם ששרפנל התבקע מעל

ראשינו. בדרך, השוממה להתריד, ראיתי רובים פוזרים וילקופים. על אחד הילקופים האלה היה רשום

שם איש מאנשי פלוגתי. מה הדבר הזה? הרי כאן כל האותות לנסיגת-בהלה. ועם זה יכולתי לשמוע

את הקול הברור של מכונות-היריה שלנו, העונה מראש הגבעה למורדים.

פתאום נראו שני פרשים. אני נפנפתי בידי אליהם, והם דהרו לקראתי. בהיותם במרחק-מה

ממני, כדי שמיעת קול, נעצרו פתאום, ואחד מהם הניף את הקרבין שלו. כדורו שרק סמוך לאזני. אני

שלפתי את אקדוחי, אולם השמש שלי היה זריז ממני. רובהו ירה, ואחד האנשים צנת בצורה משונה

מעל מושבו. חברו הפך פניו ונמלפ. מהרגו אל החייל הנופל, שעדיין התפתל בתבלי-המות, ואני ראיתי

את סמל המורדים תפור אל כותנתו המזוהמת.

„עלינו ללכת מכאן, לעזאזל — אין זאת כי אנשינו נסוגו, מבלי להזהירנו על כך!“

פנינו בכיוון הרגיל אל בלציטה ואל מטה הבריגדה. כל אותו היום הארוך לא פסקו האוירונים

לרחף על ראשינו. יום תמים הלכנו ועל דרכנו חיילים-משתמשים. כך אספתי קרוב למאה איש.

בסרם הגענו לאֶלְפֶלְסָה עלה השחר, ולפני עינינו נגול מחזה של דרכים מלאות צבא צפוף. ציפיות זו היתה עלולה להביא לידי מכת גדול, לו ראו אותנו אוירוני המורדים. פעמיים התפורנו כשהרגשנו באוירונים מלמעלה, אולם אין זאת שהיו מתכונים רק לסיור, כי לא הפרידו אותנו.

לבסוף הגענו לתורשות־הזיתים אשר מסביב לאלבלמה. שם נעצרנו ומעדנו את לבנו אנב מנוחה. קרוב לשתי שעות אחר הצהרים ראיתי את מפקד הבריגדה ליאונידוב חש לקראת ססיל־סמית, שהופיע אי־מזה, ופונה אליו בהתרגשות על ידי מתורגמן. סמית התבונן סביבו וראה אותי. „וינסנפ!“—קרא— „הוצא את אנשיך מהר לכביש. תפוס את הדרך העוברת את אלבלמה בואך להיג'אר. עליך ללכת מיד. המורדים מנסים לתדור לאלבלמה. אם הם יצליחו בדבר, הרי אנו מנותקים. כל הדיוויזיה כולה, לכל הרוחות!“ מיד יצאנו לדרך. מאחורי שמעתי קול קצין קורא בקול היספרי: „מהר! מהר! הודרו ככל האפשר!“ התפורנו כדי לתת לשלושה מנקים שלנו לעבור אל העורף. פלוגת פרשים נישאה על פני הכביש, כשהיא מכניסה מבוכה בשורותינו. הסוסים צהלו ורקעו ברגליהם, אחוזי־בהלה מתגברת. פרש אחד, חיור, צעק:

„המאורים באים! הם כבר על הגבעות!“

עיני כל האנשים נישאו בחרדה אל הגבעות אשר מעלינו.

מתוך היער צף ועלה הבטליון ה־24. תחת לחכות עד אשר נעבור אנתנו תחילה, התערב בשררה שלנו על פני הכביש הצר. בין־רגע אחד היה הכל לערבוביה גמורה. האנשים התחילו לרוץ, הרובים ותתחמושת הושלכו הצדה. הדרך נהפכה לגוש מסתחרר של בני־אדם צועקים בקול.

לשוא נסיתי להקים איזה סדר שהוא. במלוא־ריאותי צרחתי, בלשון ספרדית ואנגלית, כי אין כל דבר לפחד מפניו, ואין כל סבה להיות מוגי־לב ארורים כל־כך! רוב צבא־הפרשים שלנו הבקיע לו מעבר בתוכנו, מבלי שים לב לאנשים אשר על דרכו. תיילים נדרסו וצעקו לרחמים בנפלים. דמעות כעש וזעם־אין־אונים עלו בעיני, למראה מכוונת־היריה, הרובים, מכוונות־המשא ותותחי השדה שנעזבו במקומם על ידי האנשים המפורפים מפחד, הבורחים בבהלה חסרת־מעם. מימי לא ראיתי כמתזה הוזה; איום היה הדבר. הבריגדה ת־15 הגאה רצה עכשו כעדר בקר, שהפחד תקף אותו. והלא אף יריה אחת לא נשמעה.

מכוונת־משא נוסה על צדה שמפה־עברה על פני כמה אנשים שוכבים, ועיני הנעכרות ראו ברמסה אותם, כרמס מקקים. מכונית לעזרה ראשונה עקפה במרוצה את הכביש, ואנשים היו נאחזים בה בכל אשר מצאה ידם להאחו. בקושי הצליחה לעבור מבלי לפגוע בדיסה המבולה־בדם שעל פני הדרך. „עמדו, שומים שכמותכם!“ צעקתי. ראיתי גם קצין אחר, אקדחו בידו, והוא מנסה לעצור בעד המערבולת המפורפת הזאת. אך כל זה היה ללא־הועיל. רק רגש אחד מילא את לב האנשים, זה הרגש הפרימיטיבי של שמירת־עצמו, והוא אשר פתם את עיניהם ואמם את אוניהם מראות ומשמוע כל דבר אחר שהוא. רק רצון אחד מכריע פיעם את לבם — להגיע למקום מבטחים.

מכוונת־משא תלפה על־פני, ואני ראיתי את ססיל־סמית, זעום־שפתיים, נתלה בכַּבֶּשׂ הקרון. שוב עברה מכונית לעזרה ראשונה, ואני שמעתי קול מוכר לי קורא אלי: „בוא הנה, וינסנפ—עלה, עלה!“ רגע אחד הייתי מהמס. אחרי־כן, בראותי כי אין בידי להועיל מאומה, קפצתי אל כבש המכונית שנישאה במהירות על פני הדרך, בלוית קול תקיעה נוקבת.

כך נישאנו בסערה על פני אלבלמה, ובמסילה העולה להיג'אר. לאורך כל הדרך שעברנו בה ראיתי אנשים נגררים, מדולדלים עד היסוד. מדי תלפנו על פניהם היו מושימים זרועות בתחנונים, כילדים, מבקשים שנקת אותם לתוך הקרון המלא כבר עד אפס מקום. דיכאה אותי הארשת הנוגה הזאת שנרשמה בפניהם, משעזבנו אותם מאחרינו ונישאנו הלאה בדרכנו.

הגענו להיג'אר ומצאנו את הדרך חסומה על ידי אבטומובילים המנסים להבקיע להם מעבר בין המהמורות ועיי־המפולת, — עקבות ההפצה שהיתה כאן שעות אחדות לפני כן. הרחובות היו מוכתמים

בדם וזרועים הללים מושחת־אברים להחריד, והפנים מעווים כלפי שמים, אשר משם בא המות כחתף. תמה הייתי, אם עוד זמן רב לפנינו עד שתמצא גם אותנו יד אוירוני המורדים. ההמולה הכבדה של התותחים היתה להמיה קודרת ממושכת, אשר איש לא שם לב אליה. המכונת הוסיפה לרוץ לדרכה.

במרחק שני מילין מאחורי היג'אר נעצרה המכונת על ידי קצין ספרדי. הוא החזיק אקדה בידו וציוה על כל הנוסעים לרדת מן המכונת. ככל שהעין יכלה לסקור את הדרך, ראיתי בכל מקום מכונות עומדות, ואנשים שהורדו מעליהן בבושת פנים נדחפו אל קו־הגנה אשר נקבע בחפזון, מימין ומשמאל לדרך. קצין ספרדי זה, שלא הכרתיו, היה נהדר בועמו השואף־בוז, במשכו את האנשים אל השורה. וזו הלכה, הלך וגדול. משרבו המכונות הבאות שלפתי את אקדתי ועזרתי לו להביא בסדר את החיילים המופתדים. מעבר לדרך נמצא תותח־שדה שהיה רועם פעם בפעם ושולח אש, — איני יודע לאן.

פתאום הגיתו אלינו משמים ששה אוירונים של המורדים. עיף מדי הייתי משאדאג לכך. הספרדי ואני הוספנו לעמוד בדרך, כמתגרים באוירונים, ומנסים לאמץ את לב אנשינו המופתדים, המדוכדכים. פקדנו על הצבא לירות באוירונים בטוסם מעלינו, והיריות פרצו בקול נפץ, צרור אחר צרור. כדורים שרקו סמוך לאוני, אבל לא נתתי לבי לכך. שרוי הייתי באיזה שיכרון, מתמת עיפות לאין־שיעור ובחילה; תאווה פראית היתה בי לראות את אחד האוירונים האלה מופל; הרגשתי כי לא היה איכפת לי למות, ובלבד שאראה אחד מהם עולה בלהבות ואוכל לבזז לגייתו המפותמת של הטייס.

אך הם הרפו ממנו פתאום כלעומת שבאו. הופיעה מכונת של המפקדה; זה היה הגנרל וְלָטְרָם. מציאותו עוררה בי רגש עידוד מוזר והפיחה אומץ בלבי. השקט שברוחו דבק בזולתו, והבוז, בו נהג כלפי האנשים המטורפים מפחד, מילא את לבי הערצה. „אם אין הם רוצים להלחם, ילכו להם. אין אנו רוצים במוני־לב!“ אמר ספרדית בקול נמרץ.

והנה בא רץ אלי. „חלק מן הבטליון נמצא על יד היג'אר“, אמר. הם חופרים שם חפירות. עליך לקחת את האנשים האלה עמך ולשתף אותם שם בעבודה.“

אספתי כששים איש, שנותרו לי עדיין מן הבטליונים השונים של הבריגדה, וכך פנינו לעבר החזית, בקול שיר גדול. והיתה בזה רְנָחָה רבה. כאנשים חדשים הרגשנו את עצמנו. מצאתי את השרידים המפוררים של הבריגדה שלנו במרחק מיל מאחורי היג'אר, כשהם תופסים שם עמדת־התגוננות מצוינת. המיזר מריסן ברכני לשלום בחמימות ואמר: „שמח אני לראותך וינסה. פנה לכאן ימינה ופתח רות חיים בלב הבחורים ההם, כי יוכלו לעמוד, איך שהוא, בפני ההתקפה.“

אני מילאתי את הפקודה הזאת, ואז הגעתי לידי אפיסת־כוחות גמורה, ואפול וארדם.